

vagy érdemet vitatni a maga számára, s oka sem volna rá. De élményei és világlátása egyetlen más nemzedékkel össze nem téveszthető, útkeresése és reménykedése az előttük járók és az utánuk következők megértésére tart számot. A regény végén Bárán János eljátszik azzal a gondolattal, hogy mi lenne, ha az apja élne, ha visszatért volna. S az eredmény megdöbbenő. Bárán Jánosnak nem az élő apára lenne, lett volna szüksége. Nem elsősorban a hiánytól, az árvaságtól szenvedett, hanem mindattól, aminek ezáltal adhatott nevet. Sem pszichiáter, sem kábítószer nem segíthet a múlt feltámasztásában. Az apa halála pótolhatatlan veszteség ugyan, de mint minden hiány ösztönző, teremteni képes akarattá nemesedhet.

Bárán apját, sőt olykor az egész nemzetet áldozatnak érezzük. S ha van jelképiség a név jelentésében: áldozati, megváltó bárányként pusztultak úgy, hogy áldozatok értelméről mit sem sejtve omlott vérük. Bárán János nyomozása véget ér, beszél az utolsó szemtanúval is. Titkot, megoldást nem talál, csak a pusztta tényeket, hogy minden békévé és tanulsággá válhasson a jövő számára. (*Szépirodalmi*, 1978.)

IMRE LÁSZLÓ

Serfőző Simon: Amíg élünk

Serfőző Simon, a Miskolcon élő költő és drámaíró negyedik könyvét szülőföldjének szentelte. Nem meglepő ez, hiszen a hatvanas évek közepén jelentkező „Hetek”, mely csoportnak Ratkó József, Ágh István, Bella István, Raffai Sarolta, Kalász László, Buda Ferenc társaságában Serfőző Simon is tagja, indulásakor is az élményközelséggel, a szegénységben eltöltött küzdelmes gyermekkor vállalt élményeivel és tanulságaival, valamiféle szociográfiai hűséggel és valóságelkötelezettséggel vált jellegzetes egységgé. Az *Amíg élünk* Serfőző szülőföldkönyve: riportok és riportnovellák gyűjteménye a zagyvarékas tanyavilágról. Azoknak az embereknek a hatvanas évek utáni mindennapjairól szól ez a könyv, akiktől az író a szavakat és szemléletet kapta, s akiknek sorsát életre szóló ügyként föl vállalta.

A mostani szociográfiai dömpingben nehéz feladatot vállalt Serfőző Simon, s ezt egyéni módon oldotta meg. Pedig a lehetőségeit önmaga korlátozta: egyrészt időben, hiszen egy viszonylag nyugodt, konszolidációs periódust vizsgál csupán, nem mélyíti ezt az időt történelemmel. Másrészt a riportformához való ragaszkodással szűkítette lehetőségeit, hiszen a riporter szükségképpen tárgya mögé áll akkor is, ha a személyes élményei, saját gyermekkorának intenzíven átélt világa a szembesítéssel föl szikráztathatná anyagát. Serfőző Simon azonban szinte túlzott szerénységgel és önfegyelemmel törekszik az objektivitásra és a tárgyyszerűségre. Már-már fetisizálja az objektivitást, így könyvét több helyütt lehúzza az anyagi, felületi világ leltára, objektív számbavétele. S ez azért is érzékeny fogyatékosság, mert az általa bemutatott tényanyag nem felfedezésértékűen új. Serfőző Simon módszere tematikus: témánként sorba veszi a paraszti élet jellegzetes momentumait. Képet kapunk könyvből az ingázásról, a háztáji körüli problémákról, a pálinkafőzésről, a cigánykérdésről, technikai fejlődésről (vízbevezetés), száj- és körömfájásról, a tüzelőanyagokról, szülők és gyermekek viszonyáról, a téeszésítésről, az idénymunkásokról, az utolsó magángazdálkodókról, az öregségről stb. stb. A mai idősebb parasztgeneráció életéről szinte teljes képet kapunk a könyvből. Hiányérzetünk talán csak az lehet, hogy ez a kép szinte kizárólag a munkára és megélhetésre korlátozódik, a kultúrához, valláshoz való viszonyról alig van szó. Ez nyilvánvalóan a munkaközpontú paraszti világ természetéből következik, mégis némi egyoldalúságot érzünk ezen a ponton. Bizonyos,

hogy kapcsolatba hozható ez a szerző objektív módszerével is: csak a tárgyszerűen megragadható dolgokról ad bátran képet, a lelki tájakat nem kutatja eléggé. Pedig a kötet legjobb riportnovelláiban a tárgyi és lelki világ egysége, valamint az idő, a változó idő érzékletes megjelenítése (a nagyobb fokú személyesség révén is!) az igazán érdekes és emlékezetes. Az ismert tárgyi világot, objektív tényeket ezekben a riportnovellákban (*Cigánylagzi, Búcsú a gémeskutaktól, Mi történt 1959-ben?, Utolsó magángazdálkodók*) elmélyíti az emberi világ érzékletes megjelenítése: arról adnak számot ezek az írások, hogy mi történt és mi történik a paraszti lélekben az utóbbi másfél évtizedben. S ez a legfontosabb téma; ebben tudja kamatoztatni Serfőző Simon is a költő többletét. Ezekben az írásokban alakul ki egy mélyebb emberi világ rajza: az időhöz kötött objektív külsőségek mögött és fölött megjelenik az ember és a történelem általánosabb, maradandóbb érvényű küzdelme, valamint a hatvanahetvenes évek paraszti tudatának a változasképe. Megfélemlítettség, lassú beletörődés a sorsba, majd az új értékek felismerése és a megbékélés az új élettel. De annak a tragikumja is, hogy ez az idős parasztlak számára megkésett változás már: nem tudnak vele igazán élni, az ő életük értelme és kerete már csak a munka, a gyakran szinte öncélú munka. Sok olyan eleme van az idős parasztlak mentalitásának, amelyek még a múltból, az elemi létezésért való állandó küzdelemből öröklődtek beléje. Serfőző Simon könyve a mai paraszti világ bemutatásával érzékeli ezt. Azért hatja át szelíd szomorúság is ezt a fejlődésről beszámoló könyvet, mert az író mégiscsak az ember izgatja elsősorban, s kimondatlanul is benne van írásaiban az a szomorúság, hogy az ember nem változott annyit, mint környezete. (*Magvető, 1978.*)

GÖRÖMBEI ANDRÁS

Kovács Sándor Iván: Jelenlévő múlt

József Attila-idézetet választott új tanulmánykötete címéül Kovács Sándor Iván, mert meggyőződése, hogy irodalmi múltunk legjava ma is elevenen élő hagyomány lehet, s literatúránk jelene pedig a történelem távlatossága nélkül meg sem érthető. Előző könyvének címadó földrajzi metaforája (*Pannóniából Európába, 1975*) történelmi jelentéssel bővül. Ama könnyed természetességben, mellyel a szerző irodalmunk régiebb és újabb fejezetei között kapcsolatokat keres, szemléleti tágasság érvényesül. Tárgyköre és érdeklődése közé nem emel sorompókat az idő: Budai Parménius István humanista életműve ugyanúgy élményévé válik, mint például Sütő András munkássága. A múlt az ő számára többértékű: néha aktualizálható jelkép, másszor tárgyilagos lírai önarckép fölvezetésének lehetősége, de sohasem bevégzett tény. Az előbbi esetre Gaál Gábor Szepsi Csombor-kiadását és Dienes András Balassi-regényét idézi, az utóbbira pedig Vas István Rákóczi-élményét. Minden, csak nem „korszak-irodalomtörténész” — nem specializálja el magát személytelenül és szenttelenül a kutatás részletkérdéseibe, inkább az idő korlátatlanságában otthonos. József Attila egyetemi szemináriumi dolgozatának és Csáti Demeter Pannóniai énekének elemzése Kovács Sándor Iván feldolgozásában egyetlen esszé. A Rákóczi-émlékiratokat fordító Vas István és a „*Nagyszombat, 1704*” című verset író költő számára elválaszthatatlan. Bizonyítja, hogy Sütő esszé- és drámaírása az erdélyi emlékiratirodalomból és a protestáns teológizálásból magyarázható. E mozgékonytáncnak, rugalmasságnak mégse ára a publicisztikai nagyvonalúság, a dilettáns felületesség. Kovács Sándor Iván aprólékos és részletekbe menő műgonddal, a lehető szakmai teljesség és megbízhatóság igényével ír, logikai építményei mindig a bizonyító filológia tégláiból emelkednek.